אישים באגרות הראי"ה

הרב ד"ר יוסף זליגר

פילוסוף, סופר, מורה ועיתונאי, שהציע להקים בארץ ישראל בית ספר גבוה לחכמת ישראל · תרל"ב – תרע"ט (1872–1919)

1 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ד"ר יוסף הלוי זליגר נולד בכ"א באייר תרל"ב (1872) בסניאטין שבגליציה. בצעירותו נודע כעילוי בתלמוד, ובגיל עשרים החל ללמוד בכוחות עצמו גרמנית ומדעים. משנת 1895 למד פילוסופיה ושפות שמיות באוניברסיטת ברן, וקיבל תואר דוקטור בשנת 1903. בברן ארגן חבורה ללימוד הש"ס, ויסד מטבח כשר לסטודנטים. היה פילוסוף, סופר ומשורר, מורה, עיתונאי ועסקן ציבור. נפטר בירושלים בכ"ח באדר ראשון תרע"ט (1919).

הרב קוק על הרב ד"ר יוסף זליגר

במרחשוון תרס"ז (1906), זמן קצר אחרי שהגיע הרב קוק ליפו, השיב לו על הרעיון להקים "בית ספר גבוה לחכמת ישראל באה"ק". הרב קוק כתב שמסגרת רשמית מוקדמת מדי, ועלולה להזיק יותר משתועיל. במקום זה צריך למצוא אנשים מצוינים, לכנס בארץ ישראל קבוצה קטנה שלהם, לדאוג לפרנסתם ולתת להם להעמיק במנוחה, "את העבודה של חפירת באר ישראל". רק אחרי שתצמח מהם ספרות חיה, יהיה מקום ליסוד רשמי (כרך א', אגרת מא).

האגרות

כרך א', אגרת מא: בכ"ז במרחשוון תרס"ז, מיפו: על הרעיון להקים בית ספר גבוה לחכמת ישראל בארץ ישראל - מסגרת רשמית מוקדמת מדי, ויש להתחיל בקבוצה קטנה של אנשים מצוינים.

"הרעיון להקים "בית ספר גבוה לחכמת ישראל באה"ק", בצורה פורמלית, הוא קדום בזמן"

נוסח האגרות

1 האגרות שבהן נזכר הרב ד"ר יוסף זליגר, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת מא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז מרחשון תרס"ז - יפו **נמען:** הרב ד"ר יוסף זעליגער

על רעיון להקים "בית ספר גבוה לחכמת ישראל" בארץ ישראל. הרב קוק סבור שמסגרת רשמית מוקדמת מדי ועלולה להזיק. במקום זאת יש לטפח קבוצה קטנה של אנשים מעולים בארץ ישראל, לדאוג לצורכיהם, ולתת להם להעמיק בחכמת ישראל, כדי שתצא מהם ספרות קדושה וחיה שתשפיע על כל ישראל ועל העולם.

עיקרי הדברים

- חכמת ישראל ויצירה רוחנית מארץ ישראל.
- טיפוח יחידי סגולה לפני מוסדות.

נוסח האגרת

בע"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז מרחשון תרס"ז[4].

הררי קודש ישאו ברכה לכבוד אוהב טהר לב, הרב הגדול בתורה, חכמה ויראה טהורה, דגול מרבבה מו"ה[5] יוסף שליט"א[6] ד"ר[7] זעליגער.

הכתיבה, ביחוד כתיבת מכתבים, היא לי עבודה קשה מאד. מצורף לזה רבו הדברים המטרידים אותי, בשיעבוד העבדות החביבה שעל שכמי, עבודת הרבנות שלי היחידה בעולמנו, רבנות ישובנו החדש בארץ אבותינו, המרובה בגוונים רבים של עבודה מרובה בתקות ורעיונות מחיי לב ומרהיבי נפש, מרובה בנחם ורוח ששון ומרובה ג"כ[8] ביגון לב ואנחת נפש, שגם המה מתוקים ונעימים הם, כי "מנופת צוף מתקו מרוריך", אבל מעכבים לפעמים הרבה את מהלך עבודת הרוח, ונקודת הכובד שלהם אצלי הם מטילים על הכתיבה. ע"כ[9] אני מוכרח למעט בשילום חובותי, היותר חביבים, במכתבים, אנוס אנכי בזה, וכל טובי לב ידונו אותי לכף זכות.

מובן הדבר, שאי אפשר לי לצאת ידי"ח[10] נגד כבודך, אדוני, לעומת הכבוד הגדול והאהבה הרבה שהבעת לעומתי. ואבקש בכל לב את סליחתך, אם אסתפק בדברים קצרים.

הרעיון להקים "בית ספר גבוה לחכמת ישראל באה"ק", בצורה פורמלית, הוא קדום בזמן. הכינוס והחיבור בצורה קבועה יפה הוא רק אחרי שכבר הכתה הנשמה הפנימית של ההכרה השלמה והרגש העמוק את שרשיה יפה. אבל כל זמן שהרעיונות העקריים, שהעולם מושתת עליהם, הם תלוים ברפיון, מוצצים רק ליחידי סגולה, וההמון הנחשב לסגולה רואה ואינו יודע מה הוא רואה, יוכל כינוס מנומס ומסודר להזיק הרבה יותר ממה שיועיל. היחש שבין בני סיעה כזאת, שלא נגמרה צורתו של כ"א[11] מהם, יהי'[12] תמיד מצד המפורסם והגרוע שבכ"א[13], ויתקבצו לנו המון מגרעות בולטות, שמכולם יחד יצא רק סמל בלהות. חובתנו עכשיו היא "לנור לנו ניר", להעסיק את הכחות היותר מצוינים, שנוכל למצוא בכל מקום, ובפרט בארץ ישראל, בעסק הרחבת והעמקת ההכרה היותר

עליונה ורוממה של חכמת ישראל, בתור הנשמה הפנימית של חכמת האדם, שהאחרונה דרושה לה כגוף לנשמה. הכרה זאת בכל זהרה אי אפשר שתצא אל הפועל כ"א פה על אדמת הקודש, ארץ החיים וארץ אבות. רק כאשר יעלה בידינו להוציא לפועל תחיית איזה לבבות גדולים, שכשרון של חיים, של ששון ישע ורוח נדיבה, טמון בהם, למען יחלו לעבוד במנוחה ובגבורה, לא בחרדות של זועה היכולה רק לנכא את הלב ולשבר גרם, את העבודה של חפירת באר ישראל, ע"י[14] "שמע בישן תשמע בחדש", במלא מובנם של אלה הדברים. רק כשיבראו לנו אסף קטן בכמותו, של אנשים כאלה על אדמת הקדש, עלינו תהיה החובה אז להרבות פעלים איך לטפחם ולכלכלם, להצילם מכל טרדות המעכרות את הרוח הנשא, ולהרחיב דעתם בכל אשר תשיג ידנו, ליתן להם יכולת להשתלם בבריאות הגוף והנפש, והכשר להרחיב את מדעם בידיעות שימושיות הנדרשות להההכרזה והפפולריות, כדי להודיע על ידם לכנסת ישראל שבגולה, כי פקד ד' את עמו, כי רוח הצפונית שהיתה מנשבת בכנורו של דוד החלה עוד הפעם לנשב במקום בה חנה דוד, ואפילו במדה קטנה מאד, "כאב מארץ קולך", ג"כ יהי' לבית ישראל למשיב נפש ואות חיים, בעת הרעה הזאת, ביחוד, שבנרות אנחנו חייבים לחפש איזה סם חיים, וטל של תחיה לעמנו. אם נתחיל מצעד מדוד וקטן כזה, נוכל לקוות שממנו יצמח צמח גדול וחשוב מאד, שתתחיל אה"ק[15] להשפיע כח ספרותי קדוש ונשגב הפורש את אורו על כל ישראל ועל כל העולם כולו. ולא כח ספרותי לבד, כ"א צפיה הגונה לטפח ג"כ אישים בעלי אופי נפלא, שיהיו נאזרים בגבורת הקדושה העליונה, השורה בארץ חיים, השואפת בעצמה להיות פורחת ועולה, הולכת ומתדמה לזמן האורה של הגבורה והנבואה, עם כל התנאים המוסיפים לאלה הדרישות כח וחיי אמת, שנולדו עם הדברים הטובים של הזמן החדש. אם נמצא בעלי לב, שיוכלו להבין סוד שיח כעין זה אצל אחינו בעלי היכולת בחו"ל[16], אז נדע נאמנה, שהננו מתחילים להצמיח צמח צדיק וקרן ישועה, ובבטחה נוכל להביט על עצמנו כשליחי החכמה העליונה, הממולאים בכח ימין ד' רוממה, הנטויה לטובה על עמו ונחלתו, "כי עת לחננה כי בא מועד". באופן כזה אמנם לא נוכל לצלצל להראות לרבים כ"כ[17] מהר את פעולתנו, אבל לבנו ידע כי דבר גדול אנחנו עושים לעמנו ולארצנו, ולאושר כל האדם יחד, להקיץ לתחיה באופן היותר ברור ובהיר את כל המגמות היותר טובות, שהשתוקקו אליהן מעולם טובי עמנו וטובי האנושיות בכלל, אחרי שכבר חדל להיות להן עדנה, אחרי שכבר נואשו מהן העולם בכללו רובו ככולו, "ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש". וספרות חיה כזאת, שתצא מכנסת ישראל החיה על אדמתה ההיסטורית והקדושה תזכיר לה את גאונה ואת עוזה, ותעורר ג"כ את כל העולם כולו משנתו הליטרגית, להקיץ לאור חיים חדשים, המאירים מן המזרח, שכל הארץ האירה מכבודה, בתכונה יותר בריאה, ובמהדורה יותר יפה ושלמה, אורה רוחנית וקדושה, שהיא מערצת, מאחדת ומקדשת, כל ניצוץ של חיים, כל קו של שלימות, כל נקודה של עז, של אהבה ושל תפארת, בכל מקום שתמצאנו, אורה שיודעת לזרות ולהבר כל סיג ופחתת באשר הם שם, "כאש מצרף וכבורית מכבסים".

יסוד כזה צריך להעשות בכבוד גדול וקדוש, בהשתדלות ליתן הכרה של אמונת אמת בערכו האדיר כאשר הוא, אבל בלא לחץ וצמצום פורמלי בראשיתו.

דברים רבים בזה תחת לשוני, כמובן, אבל הנני מוכרח לקצר.

אחתום בברכה מאהבה נאמנה מהררי קודש, ידידו מכבדו מאד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בע"ה - בעזרת השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. ד"ר - דוקטור
8. ג"כ - גם כן
9. ע"כ - על כן
10. יד"ח - ידי חובה
11. כ"א - כי אם
12. יהי' - יהיה
13. שבכ"א - שבכל אחד
14. ע"י - על ידי
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. בחו"ל - בחוץ לארץ
17. כ"כ - כל כך